

azt, hogy a színész teremtő művész. A drámaíró teremtő, a színész csak tolmács. Az aesthetikus és színházi reporter urak persze azt mondják, hogy a színész szöveg nélkül semmi. Igen, de kérjük, mi a dal, az opera szerzője, szöveg nélkül? Sőt a legmerészebb kérdést vetjük föl: a világ legnagyobb költője, Shakespeare mi volna szöveg nélkül, ha ahelyett, hogy (kevés kivételekkel) darabjait teljesen kidolgozott történetek után írja meg, mesék szövésében fecsérli el fantáziáját? Compositioinak erős lélektani valója nem azon nyugszik-e részben, hogy egy létező mesét kritizált meg és alakított helyesebbé, ahelyett, hogy új és primitív mesét szőtt volna? Coriolanus meséjét Shakespeare Plutarchból és nem Liviusból (Liviusból vette Tárkányi gyönyörű balladáját) merítette. De a tragédia összevetése Plutarchhal arról győz meg, hogy az anyagban többet kellett válogatnia mint midőn Július Caesart és Antónius és Cleopatrát írta. Coriolanus életrajzában nincs annyi színes epizód. De magának a hősnek jellege egy helyen nagyon eltér Plutarchtól. Coriolan itt a volszkok közt szinte alattomos, cselszövő. A száműzetés előzményei Plutarchnál oly kuszáltak, oly szárazak, oly epika jellegűek, mikép csodáljuk, hogy Shakespeare azokból formálhatott valamit. Pedig a költőietlen gabona-politika ott van száján a legnagyobb szenvedélyek közt és míg ez Plutarchnál száraz, Shakespeare-nél lánggá változott.

Elég volt különben Shakespearenek Plutarch egy odavetett megjegyzése, hogy t. i. Coriolan mindent azért tesz, hogy anyjának tessenek. (E megjegyzést egy polgár el is mondja a darabban.) És e megjegyzésből alakította Shakespeare Volumnia alakját, sőt a tragikai válság legfőbb indokait. Mert az, hogy Volumnia ráveszi fiát, kérlelje meg a népet s miután ezt Coriolan a maga módja szerint teszi meg, vagyis mégjobban fölingerli a népet, mely őt száműzi: ez nincs Plutarchban. A hatalmas jelenet anya és fiú közt Shakespeare műve. Menenius Agrippa is csak egy név Plutarchnál, semmi több. A történet elején áll csak elő ismert meséjével. Shakespeare a kedves humor örök szép alakját s a dráma fontos közvetítőjét Coriolanus és a nép között teremtette belőle.

Nem értjük, Hans Kreyssig hogy beszélhet oly kicsinyléssel Meneniusről, mint valami szöszátyár udvari bolondról. Menenius sajátos modern alakja Shakespeare-nek, egy kedélyes francia nagybácsi, magyar táblabíró. Csodálatosan mai a jó kedv, mely belőle ömlik. A mi kritikánk úgy Szentpétery mint Szigeti alakításában megróta a nagybácsias modort. Persze a kritika — mint rendszeren — nem ismeri Shakespeare-t s azt hiszi, hogy valami nagyot kell mondania. Tehát azt kívánja, hogy Menenius méltóságos szenátor legyen, mintha Rómában az emberek nevetni sem tudtak volna. Menenius nem holmi jupiteri alak. Jókedvű, pajkos öreg, ki kissé gyenge is. Mert a tribunokat előbb szemtől-szembe lecsepi, de később még barátainak is szólítja, csak hogy megengesztelje őket. A volszok örökkel is berzenkedik és egyáltalában bizonyos — nem túlzott bensőségen kívül a színész által kedélyesen fogandó fel. Virgilia, Valéria és a családi élet rajzolása szintén Shakespeare leleménye. Legtöbbet vett és volt is oka venni Shakespeare-nek az Aufidiusszali viszonyból és az egész katasztrófából. Aufidius és Volumnia beszédeinek menete, sőt több mondata Plutarchból vétetett. Cseppet sem félt a lángész, hogy tolmácsnak találják nevezni. Dramaturgiai eljárását élénken világítja meg, mennyi mindent nem használt föl forrásából. Míg pl. Julius Caesar és Antoniusban a csodás epizódokat a hangulat emelése végett fölhasználja, Coriolanusban nem értékesíti Jupiter megjelenését Titus Latinus előtt, amit Plutarchban talált.

Shakespeare Plutarchból vette meséje tárgyát, de nem mindent talált ott, mint Kreyssig állítja. Hanem hogy egészben szövege Plutarch volt, az tény. E szövegben Coriolanus jellemének alapvonásai is mind megvannak. És mégis mily nagy különbség van Plutarch és Shakespeare Coriolanja közt. Plutarch Coriolanja egyszerűen a régi rend ellenharcosa s azért bukkik. Shakespeare ennél szélesebb keretet, ragyogóbb színt ad a jellemnek. Plutarchnál a dac tragikuma dönt. Shakespeare-nél ezen kívül van még valami ami szellemesebb.

»Coriolanus« a nem méltányolt tehetőség tragédiája.